

FRÂN WEN

Llyfr Glas Nebo

GAN MANON STEFFAN ROS

PECYN
ADNODDAU
CREADIGOL

“Unwaith dach chi’n
stopio clywed,
dach chi’n dechrau
gwrando.”

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

PARATOI AR GYFER PAPUR TGAU A TAG DRAMA

DATBLYGU SYNIADAU A DYLANWADAU

THEATR FYW

Mae'n holl bwysig eich bod yn mynd i weld cymaint o berfformiadau byw ac y gallwch. Dyma sut y byddwch yn gweld syniadau a pherfformiadau fydd yn eich hysbrydoli ac yn dylanwadu ar eich syniadau personol chi. Gwylwch ddramâu o bob math er mwyn i chi weld amrywiaeth o actorion wrth eu gwaith, cyfarwyddo diddorol ac ysbrydoledig a dyluniadau anghygoel o setiau, ac ochr dechnegol sy'n arloesol. Defnyddiwch y dylanwadau a'r syniadau hyn wrth fynd ati i berfformio, cyfarwyddo a dylunio eich dramâu gosod chi. Cofiwch fod yn rhaid i chi gyfiawnhau eich dewisiadau bob tro. Ewch i weld pob math o gynhyrchiadau Cymraeg a Saesneg a chynhyrchiadau NTLive.

YOU TUBE

Ewch ar 'You Tube' neu wefannau gwahanol gwmnïau theatr i wyllo clipiau o gynhyrchiadau amrywiol er mwyn casglu syniadau. Cadwch lyfr nodiadau o'r cynhyrchiadau, actorion, gwisgoedd, setiau a'r syniadau a ddylanwadodd arnoch.

YMCHWILIO

Gwnewch ymchwil ar 'Google' ynglyn â setiau diddorol o wahanol gynhyrchiadau. Lawrlwythwch luniau o'r setiau yma i greu casgliad o syniadau. Efallai y byddwch yn hoffi set minimalistaidd mewn un cynhyrchiad, dodrefn o un arall, a llwyfan sy'n troelli o gynhyrchiad arall. Chwiliwch am fathau diddorol o wahanol lwyfannau a cheisiwch feddwl a fyddai eich cynhyrchiad chi yn gweithio ar y llwyfan neu'r set arbennig hynny. Cofiwch gofnodi pwy sydd wedi cynllunio'r set ac o ba gynhyrchiad mae'n dod er mwyn i chi allu trafod y dylanwadau.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

CASGLU ADOLYGIADAU

Ewch ati i wneud casgliad o adolygiadau o'r we / papurau newyddion ac ati am Llyfr Glas Nebo. Ystyriwch farn yr adolygwyr ynglŷn â'r:

- Cyfarwyddo – arddull
- Actio – arddull, y cymeriadau, rhyngweithio, perthynas â'i gilydd,
- Dylunio set, LX, SFX, gwisgoed, gwallt a cholur.

Efallai y byddwch yn hoffi ambell syniad ac yn eu haddasu ar gyfer eich cynhyrchiad chi. Gwnewch nodiadau o'r syniadau yr ydych wedi eu hoffi a'r rhai efallai nad sydd wedi gweithio yn eich barn chi. Mae hyn yn gymorth i chi ddatblygu meddwl beirniadol ac i allu gweld beth sy'n apelio atoch chi fel cyfarwyddwr, dylunydd neu actor.

Dyma'r ffordd orau i ddatblygu meddwl creadigol fel y gallwch fynd i mewn i'r arholiad Drama yn llawn hyder.

PAPUR

TGAU

ADOLYGU THEATR BYW

Llyfr Glas Nebo

ADOLYGIAD O THEATR FYW

Yn dilyn gweld perfformiad o Llyfr Glas Nebo, ewch ati i baratoi nodiadau manwl ar y canlynol er mwyn i chi allu ateb **ADRAN B** y papur arholiad.

CYFLWYNIAD

- Beth oedd teitl y cynhyrchiad, a phwy oedd yr awdur?
- Pwy oedd y Cwmni?
- Ymhle welsoch chi'r cynhyrchiad?

Y SET

- Disgrifiwch y set yn fanwl. Beth oedd y set yn ei gyfleu?
- Pwy oedd wedi dylunio'r set? Ydych chi wedi gweld gwaith y person yma o'r blaen?
- Oeddech chi'n hoffi'r set? Pam? Pa liwiau oedd yn y set? Pa awyrgylch oedd yn cael ei greu?
- Arddull y set – oedd hi'n set naturiolaid / symbolaidd / minimalistaidd?

Y PLOT

- Dywedwch ychydig am y stori. Beth oedd yn digwydd?
- Pa themâu oedd yn y ddrama? Beth oedd yr awdur yn ceisio'i ddweud wrthym?
- Dewiswch un o'ch hoff olygfeydd ac eglurwch pam.
- Dewiswch olygfa allweddol arall ac eglurwch pam.

ADOLYGU THEATR BYW

Llyfr Glas Nebo

YR ACTORION

- Dewiswch un o'ch hoff actorion, a thrafodwch pam roedden nhw'n gredadwy. Beth oedd yn dda amdany'n nhw? Trafodwch y canlynol:
 - y defnydd o lais
 - y defnydd o'r corff / symud ar lwyfan
 - rhyngweithio
 - ymateb y gynulleidfa.

Y CYFARWYDDO

- Oedd y cyfarwyddwr wedi llwyddo i ddehongli'r ddrama yn llwyddiannus? Sut fath o gynhyrchiad oedd hwn? A gafodd y ddrama effaith arnoch chi?
- Pa arddull oedd yn cael ei defnyddio – oedd yr arddull yn llwyddiannus?
- Oedd y cynhyrchiad yn symud yn dda – e.e. newid tempo, emosiwn ac ati, er mwyn cynnal eich diddordeb?
- Oedd yna unrhyw beth nad oeddech chi'n ei hoffi o ran y cyfarwyddo?

GWISGOEDD

- Sut wisgoedd oedd gan y cymeriadau – i ba gyfnod oedden nhw'n perthyn? Beth oedd arddull y cynhyrchiad?
- Pwy oedd yn gyfrifol am y gwisgoedd? Oedd yna liw arbennig yn cael ei ddefnyddio drwy'r cynhyrchiad? Oeddech chi'n credu y byddai'r cymeriad _____ yn gwisgo'r math o ddillad oedd ganddo?
- Dewiswch olygfa allweddol o'r ddrama ac eglurwch sut oedd y gwisgoedd yn cael eu defnyddio i greu cymeriad a chyfleu ystyr y ddrama.

ADOLYGU THEATR BYW

Llyfr Glas Nebo

Y GOLEUO A'R SAIN

- Oedd yr LX a'r SFX yn ychwanegu at awyrgylch y ddrama?
- Yr LX – goleuo – sut oedd y goleuo'n creu'r awyrgylch briodol?
- Oedd yna unrhyw liw arbennig? Gobo? Ar ba ganran % oedd y goleuo? Pwll o olau, golau sbot, golau LED
- Beth oedd yn digwydd ar ddiwedd golygfa? Croes bylu, snap, pylu'n araf, duwch?
- Yr SFX – sain. Oedd cerddoriaeth yn rhan o'r ddrama? Ar y dechrau / diwedd / fel rhan o'r ddrama er mwyn creu awyrgylch?
- Sut fath o gerddoriaeth oedd hi? Pwy oedd wedi ei chyfansoddi?
- Oedd yna gerddoriaeth neu sain o dan y ddeialog? e.e. tansgorio (underscore) neu drôn?
- Oedd yna 'Leit motif' yn rhan o'r gerddoriaeth?
- Oedd yna synau SFX eraill yn rhan o'r ddrama - car, ci yn cyfarth, ffôn yn canu, glaw, gwynt? Pa mor effeithiol oedden nhw?
- Oedd yna ganu yn rhan o'r cynhyrchiad? Oedd y canu'n llwyddiannus?

DIWEDDGLO

- Wnaethoch chi fwynhau'r perfformiad?
- Fyddech chi'n hoffi mynd i weld y cwmni eto?
- Gafodd y cwmni yma argraff arnoch? Pam?
- Pa argraff a adawyd ar y gynulleidfa – oedden nhw'n mynd allan dan wenu, wedi'u cythruddo, wedi'u syfrdanu?

DYLANWAD THEATR BYW

Llyfr Glas Nebo

DYLANWAD THEATR FYW AR EICH DEHONGLIAD O'R DDrama OSOD

Yn dilyn gweld perfformiad o LLYFR GLAS NEBO, ewch ati i wneud nodiadau manwl gan ddadansoddi a gwerthuso pa elfennau o'r cynhyrchiad wnaeth ddylanwadu ar eich dehongliad chi o'r ddrama osod yr ydych yn ei hastudio.

- Beth oedd teitl ac awdur y cynhyrchiad?
- Pwy oedd y Cwmni?
- Ymhle welsoch chi'r cynhyrchiad?

Y DYLUNIAD / SET

- Pa fath o lwyfan a ddefnyddid ar gyfer y cynhyrchiad? A fyddai'r math yma o lwyfan yn gweithio ar gyfer eich drama osod? Pam?
- Pwy oedd wedi dylunio'r set?
- Beth oedd y set yn 'i gyfleu? A oedd themâu'r ddrama yn ymddangos yn y set – e.e. unigrwydd cymeriad, caethiwed, cariad, diffyg ystyr, tlodi ayb.
- A fyddai rhai o'r syniadau hyn yn gweithio ar gyfer eich set chi o'r ddrama osod? Pa rannau o'r set oedd wedi dylanwadu arnoch chi a pham?
- Pa liwiau oedd yn y set? Pa awyrgylch oedd yn cael 'i greu? A fyddai'r lliwiau yma yn gweithio ar gyfer eich cynllun chi?
- Beth oedd arddull y set - a oedd hi'n set naturiolaid / symbolaidd / mini milistaidd? Pa arddull ydych chi am ei ddefnyddio ar gyfer y ddrama osod? Pa ddylanwadau o'r cynhyrchiad sydd ar eich dyluniad chi?

DYLANWAD THEATR BYW

Llyfr Glas Nebo

YR ACTORION :

- A oedd perfformiad rhai o'r actorion o'r cymeriadau wedi dylanwadu ar eich dewis chi o actor/ actorion ar gyfer eich drama osod? Pam? Beth oedd yn dylanwadu arnoch:
 - y modd roedden nhw'n defnyddio'r llais?
 - y modd roedden nhw'n defnyddio'r corff – symud
 - y rhyngweithio rhwng gwahanol gymeriadau oedd yn dylanwadu ar y berthynas a'r rhyngweithio yn eich drama osod.

Y CYFARWYDDO :

- A oedd y cyfarwyddwr wedi llwyddo i ddehongli'r ddrama yn llwyddiannus? Sut fath o gynhyrchiad oedd o – a effeithiodd y ddrama arnoch chi?
- Pa arddull oedd yn cael ei ddefnyddio – oedd o'n llwyddiannus?
- A oedd y cynhyrchiad yn symud yn dda – e.e. newid tempo, emosiwn ac ati er mwyn cynnal eich diddordeb?
- A fyddai rhai o'r syniadau cyfarwyddo yn gweithio ar gyfer cynhyrchiad o'ch drama osod?
- A oedd rhywbeth oeddech chi ddim yn 'i hoffi o ran cyfarwyddo?

Y GWISGOEDD, GWALLT A CHOLUR :

- Sut wisgoedd oedd ganddynt – pa gyfnod? Beth oedd arddull y cynhyrchiad?
- Pwy oedd yn gyfrifol am y gwisgoedd? A oedd lliw arbennig trwy'r cynhyrchiad? Oeddech chi'n credu y byddai'r cymeriad yn gwisgo'r math o ddillad oedd ganddo?
- A fyddai rhai o'r gwisgoedd, steil gwallt, colur yn gweithio ar gyfer cynhyrchiad o'ch drama osod.

DYLANWAD THEATR BYW

Llyfr Glas Nebo

Y GOLEUO A'R SAIN :

- A ychwanegodd yr LX a'r SFX at awyrgylch y ddrama?
- Yr LX – goleuo – sut greoedd y goleuo yr awyrgylch briodol? A oedd lliw arbennig? Gobo? Ar ba ganran - % oedd y goleuo? Beth oedd yn digwydd ar ddiwedd golygfa?
- Yr SFX – sain. A oedd cerddoriaeth yn rhan o'r ddrama? Ar y dechrau / diwedd/ yn rhan o'r ddrama er mwyn creu awyrgylch? Sut fath o gerddoriaeth? Pwy oedd wedi ei gyfansoddi? A oedd y gerddoriaeth yn cael ei ddefnyddio o dan y ddeialog – tansgorio? A oedd hyn yn ychwanegu at yr awyrgylch? A oedd sain arall i'w gael – swm car, ci yn cyfarth, ffôn yn canu? Pa mor effeithiol oeddynt?
- Oedd yna ganu yn rhan o'r cynhyrchiad? Oedd y canu yn llwyddiannus?
- Pa elfennau o'r SFX a'r LX oedd wedi dylanwadu arnoch ac y gallech eu defnyddio ar gyfer eich drama osod.

YMATEB Y GYNULLEIDDFA

- Pa argraff a adawyd ar y gynulleidfa – oedden nhw'n mynd allan dan wenu, wedi'i cythruddo, wedi syfrdanu? Pa argraff ydech chi eisiau ar gyfer y ddrama osod? A fyddai hyn yn gweithio ar gyfer eich drama osod?
- A lwyddodd y cynhyrchiad yma i apelio at gynulleidfa gyfoes? Efallai bod y ddrama yn perthyn i gyfnod arbennig, ond sut oedd y cyfarwyddwr, cynllunydd set, sain, golau, gwisgoedd, gwallt a cholur wedi llwyddo i wneud i'r ddrama fod yn berthnasol i gynulleidfa heddiw?

GOLYGFYDD DEFNYDDIOL / ALLWEDDOL

- Pa olygfa / olygfeydd sydd wedi dylanwadu arnoch o ran syniadau, arddull, y defnydd o set, props, LX, SFX, y modd o symud o un golygfa i'r llall ac ati. Sut fydd e'r olygfa benodol yn gweithio o ran dylanwad ar eich drama osod?

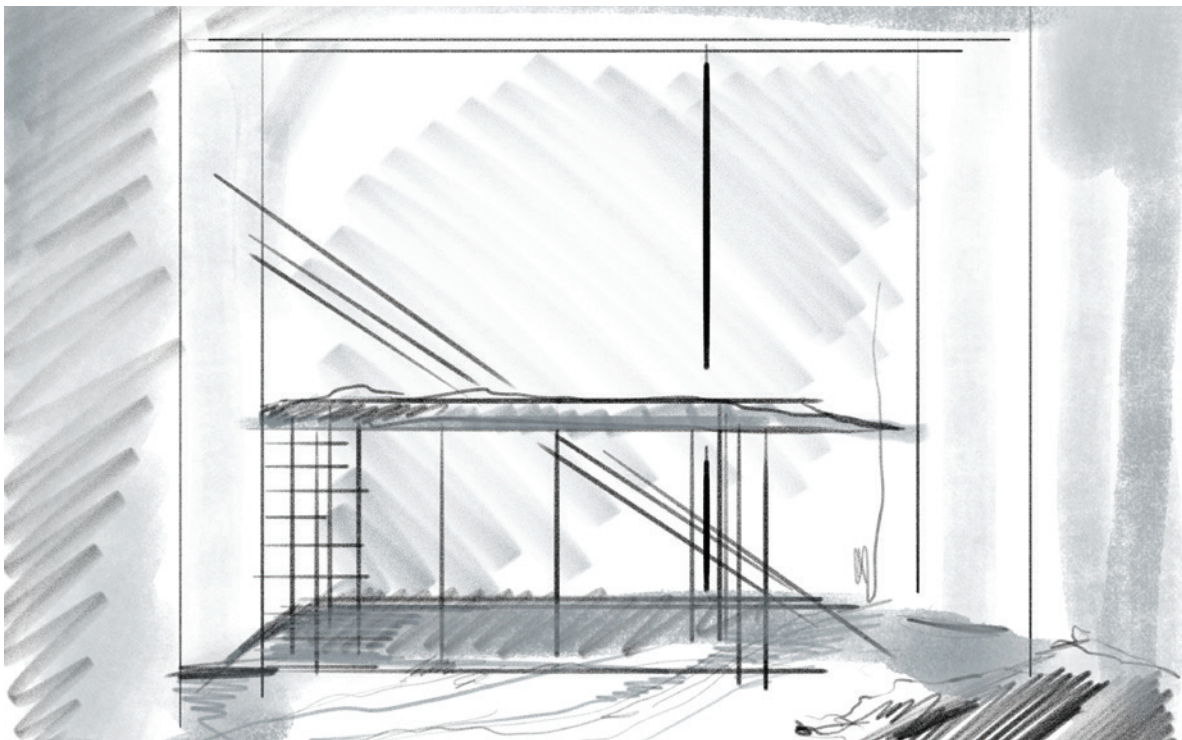
DYLUNIO

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDDAU DYLUNIO

Ar ôl gweld y cynhyrchiad rhwch eich barn a thrafodwch mewn grwpiau pa mor llwyddiannus oedd y set, gwisgoedd, gwallt a cholur ar gyfer y ddrama?

- A oedd y set yn gymorth i greu byd y ddrama?
- Beth wnaethoch chi ei hoffi am y set, y props – y lleoliadau?
- Oedd y set yn ychwanegu at awyrgylch y ddrama?
- Beth oedd eich barn am y gwisgoedd? Oedd yna thema o liw? Oedd y gwisgoedd yn creu y math o gymeriad oedd yn eu gwisgo?
- Beth oedd eich barn am y gwallt a'r coluro? Oedden nhw'n cyfleu sefyllfa'r cymeriadau ac yn ychwanegu at eich dealltwriaeth o'r hyn oedd wedi digwydd?
- Pa olygfeydd oedd y mwyaf llwyddiannus o ran y defnydd o set?
- Pa olygfeydd oedd y mwyaf llwyddiannus o ran y gwisgoedd?
- Fyddech chi wedi dylunio'r set yn wahanol? Ymha ffordd?

Syniad cychwynmol o'r set gan Elin Steele (Cynllunydd Set Llyfr Glas Nebo).

DYLUNIO

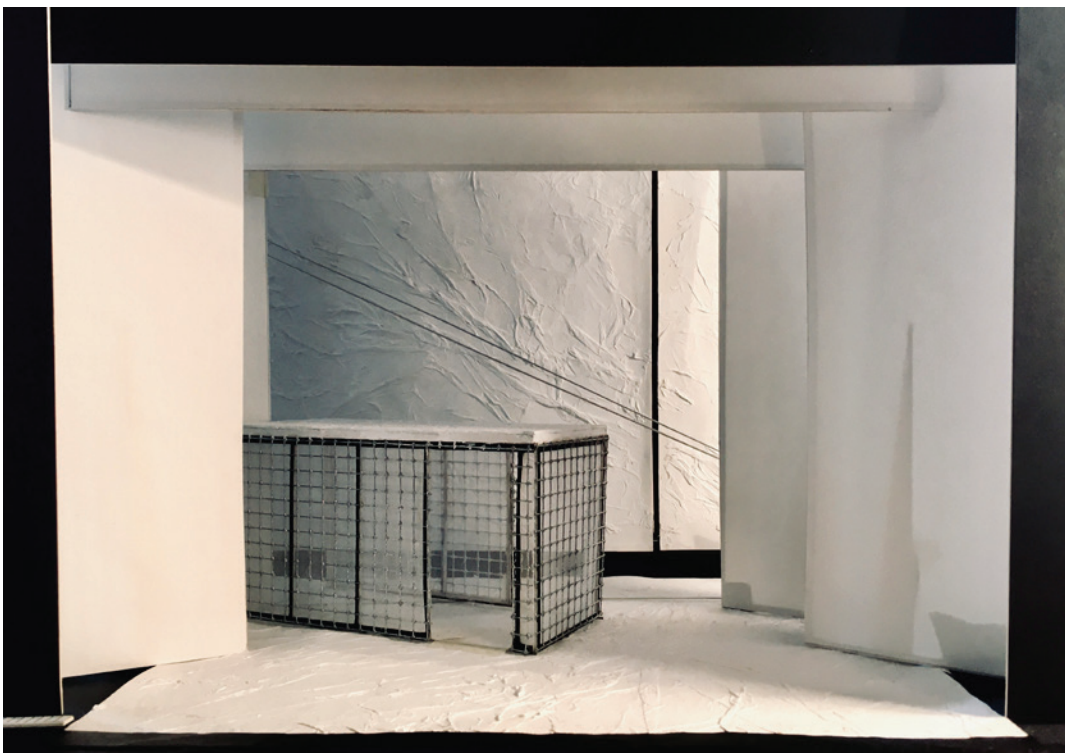
Llyfr Glas Nebo

DYLUNYDD SET

Bydd y dylunydd yn cyd-weithio gyda'r Cyfarwyddwr ac yn sicrhau bod ochr weledol y cynhyrchiad yn cael ei gwireddu. Mae'r dylunydd yn gofalu am holl agwedd weledol y cynhyrchiad a gellir dweud ei fod yn gyfrifol am synhwyrâu'r cynhyrchiad. Mae'r dylunydd yn gweithio gyda gofod gwag ac unwaith y bydd y Cyfarwyddwr ac yntau wedi penderfynu ar y math o lwyfan i'w defnyddio, bydd y dylunydd yn mynd ati i weithio ar y cynfas gwag hwnnw a rhoi bywyd iddo mewn gwirionedd.

Y mathau mwyaf poblogaidd o lwyfannau yw:

- y llwyfan proseniwm traddodiadol – 'proscenium'
- llwyfan cylch – 'arena'
- llwyfan gwth – 'thrust'
- llwyfan traws – 'traverse'
- llwyfan agored – 'end on'

Model cyrmar o'r set gan Elin Steele (Cyflunydd Set Llyfr Glas Nebo).

DYLUNIO

Llyfr Glas Nebo

Cyn i ddylunydd gychwyn ar unrhyw gynhyrchiad mae'n rhaid iddo wneud tipyn o ymchwil a chael ateb i nifer o gwestiynau cyn dechrau rhoi ei syniadau i lawr ar bapur:

- dylai ddarllen y ddrama cyn cyfarfod y Cyfarwyddwr fel bod ganddo syniadau i'w cynnig,
- yn y cyfarfod gyda'r Cyfarwyddwr, dylai holi beth yw ei weledigaeth ynglyn â'r cynhyrchiad, beth yw'r effaith mae am ei gael?
- pa fath o lwyfan mae'r Cyfarwyddwr am ei ddefnyddio?
- a oes gan y Cyfarwyddwr arddull arbennig i'r cynhyrchiad, bydd hyn wrth gwrs yn effeithio ar y modd y bydd y dylunydd yn gweithio.
- a yw cyfnod y ddrama yn bwysig. Mae drama gyfnod yn golygu tipyn o waith ymchwil er mwyn sicrhau bod y dodrefn a'r gwisgoedd yn perthyn yn gywir i'r cyfnod.
- faint o fynedfeydd sydd eu hangen?
- a oes angen newid set, pa fath o olygfeydd?
- a oes angen lefelau?
- a oes angen effeithiau arbennig? – (special effects)
- faint o actorion sydd yn y cynhyrchiad ac a fydd ar y set?
- beth yw maint y gofod ar gyfer y set, a oes anawsterau o ran siâp y gofod ac ati – mae yna gryn wahaniaeth rhwng neuadd bentref a llwyfan y prif theatrau.

DYLUNIO

Llyfr Glas Nebo

Yn dilyn y draffodaeth gyntaf gyda'r Cyfarwyddwr gall y dylunydd ddechrau rhoi ei syniadau i lawr ar bapur a chreu bwrdd syniadau (mood board) ac ati. Bydd hefyd yn mynd ati i greu model fechan o'r set er mwyn gweld beth sy'n gweithio. Bydd llawer iawn o newid ac addasu yn ystod y cyfarfodydd dilynol gyda'r Cyfarwyddwr. Bydd y model fechan yn gweithio i 'scale' ac mae'n holl bwysig bod y dodrefn a'r set yn gwbl gywir gan y bydd yr adeiladydd set yn gweithio i'r mesuriadau hyn.

GWEITHGAREDD

Chi yw'r DYLUNYDD ar gyfer LLYFR GLAS NEBO. Ewch ati i roi lluniau a syniadau at ei gilydd o'r hyn yr hoffech chi weld o ran set, gwisgoedd, gwallt a cholur. Mae croeso i chi ddefnyddio elfennau o gynhyrchiad Y Fran Wen, neu fe allwch ail gynullunio'r set yn llwyr.

AMSER : A ydych chi am gadw at y cyfnod?

LLEOLIAD : Ble mae'r ddrama wedi ei gosod?

LLWYFAN: Gwth, Cylch, proseniwm, traws?

- Arddull y cynhyrchiad? Nifer o olygfeydd byrion, neidio nôl ac ymlaen mewn amser?
- A fydd gennych gefndir o rhyw fath? Sgrîn?
- Sut gellir cyfleu y gwahanol leoliadau ar y llwyfan?
- A fyddwch yn defnyddio defnydd ar y llawr - "floor cloth" neu bren?
- A fydd y set yn symbolaidd ? Beth ydych chi am ei bwysleisio, pa themâu?
- Pa liwiau ydych chi am ei weld yn y set?
- Pa fath o ddodrefn a phrops ydych chi am eu defnyddio yn eich cynhyrchiad?

GWISG, GWALLT A CHOLUR

Llyfr Glas Nebo

DYLUNYDD GWISG, GWALLT A CHOLUR

Mae'r dylunydd gwisgoedd yn ran holl bwysig mewn unrhyw gynhyrchiad. Y gwisgoedd sy'n cwblhau'r darlun weledol mae'r cyfarwyddwr am ei greu. Mae gwisg yn awgrymu cyfnod, amser, lleoliad, arddull ac awyrgylch y ddrama ac mae gwaith ymchwil yn gwbl angenrheidiol er mwyn sicrhau fod y cynhyrchiad yn gwbl gredadwy. Mae'r un peth yn wir gyda gwallt a cholur ac mae'n holl bwysig ymchwilio yn fanwl er mwyn sicrhau bod y steil gwallt a'r math o golur yn driw i'r cyfnod dan sylw.

- Bydd angen ystyried lliw y gwisgoedd yn ofalus a thrafod gyda'r dylunydd set er mwyn sicrhau bod lliw y cynhyrchiad yn gywir.
- Bydd angen ymchwilio i'r cyfnod a'r math o ddefnydd oedd yn cael ei ddefnyddio ar gyfer y math o wisgoedd e.e. brethyn, sidan, dillad gaeaf, haf ac ati.
- Gall lliw hefyd symboleiddio teimlad, thema neu awyrgylch arbennig – e.e. rhyfel, cenfigen, cariad, tlodi, gwallgofrwydd ac ati. Gall lliw drawsnewid teimlad y ddrama yn gyfangwbl.
- Dewis y dillad cywir i'r achlysur neu'r digwyddiad o fewn y ddrama
- Wrth gynllunio gwisgoedd mae'n holl bwysig hefyd ystyried beth yw'r gofynion ar gyfer y cymeriad, e.e. dringo ysgol, rhedeg, dawnsio ac ati, Os yw'r wisg yn rhy dynn, bydd y cymeriad yn methu plygu ac felly bydd y wisg yn amharu ar allu'r cymeriad i berfformio. Felly rhaid bod yn ofalus wrth gynllunio'r wisg, rhaid i'r wisg gefnogi'r actor ac nid ei ddal yn ôl.
- Bydd colur yn gallu ychwanegu cymaint at gyfleu oedran, personoliaeth, tymer cymeriad ac ati.
- Rhaid sicrhau fod y colur yn cyd-fynd gydag arddull y ddrama, e.e. colur naturiolaid ar gyfer drama gyfnod, colur arallfydol ar gyfer gwaith dyfeisio yn y dyfodol ac ati.

GWISG, GWALLT A CHOLUR

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

Ewch ati i ymchwilio a pharatoi nodiadau manwl a lluniau o'r math o wisgoedd yr hoffech eu defnyddio ar gyfer cymeriadau LLYFR GLAS NEBO. Cofiwch egluro y math o golur y byddwch am ei ddefnyddio hefyd. Bydd yn rhaid i chi ystyried y canlynol:

- cyfnod hanesyddol y ddrama,
- arddull y cynhyrchiad,
- sut fath o ddefnydd a lliw fydd i'r gwisgoedd? A fydd thema o liw yn rhedeg drwy'r cynhyrchiad?
- sut fydd y gwisgoedd yn cyfleu personoliaethau'r cymeriadau?
- sut fydd gwallt a cholur yn cyfleu personoliaeth y cymeriadau?
- sut i adlewyrchu'r themâu yn y gwisgoedd?

Ewch ati i greu taflenni gwisgoedd a bwrdd syniadau o ran themâu ac ati.

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

SAIN / CERDDORIAETH / SFX

Mae cerddoriaeth yn bwysig iawn mewn unrhyw gynhyrchiad theatrig. Mae cerddoriaeth neu sain yn gallu ychwanegu cymaint at gynhyrchiad i greu emosiwn yr olygfa:

- Gellir defnyddio tansgorio/ 'underscore' o dan y ddeialog, hynny yw cerddoriaeth tawel llawn emosiwn mewn golygfa drist, cerddoriaeth â rhythm pendant i gyfleu hapusrwydd a chyffro, cerddoriaeth dwys, trwm sy'n cyflymu er mwyn cyfleu tensiwn.
- Gellir defnyddio 'leitmotif' i gyfleu thema neu gymeriad arbennig. Dyma gyfres o nodau neu frawddeg cerddorol sy'n awgrymu cymeriad neu ddigwyddiad arbennig ac felly yn arwain meddwl y gynulleidfa i feddwl mewn ffordd arbennig.
- Gellir defnyddio 'drôn' i greu awyrgylch, sef un nodyn hir ar ddechrau golygfa i greu awyrgylch sinistr.
- Gellir defnyddio 'soundscape' - h.y. adar yn canu, glaw, swm anifail, ffôn yn canu ac ati i greu awyrgylch naturiolaid.
- Pa fath o gerddoriaeth sy'n cyfleu'r cyfnod - caneuon gwerin, emynau, caneuon pop ac ati?
- A fydd yna elfen o gerddoriaeth byw yn y cynhyrchiad?
- A fydd yna ddefnydd o 'white noise' sef swm y pen, sain ymyriant? [interference]
- A fydd yna seiniau anifeiliaid, sgrechfeydd, ffrwydriadau ac ati?
- A fydd angen cerddoriaeth neu sain i glymu golygfeydd at 'i gilydd?
- A fydd y math o offeryn fydd yn creu'r gerddorieth yn bwysig i gyfleu'r cyfnod neu'r arddull, y genre, y wlad ayb.

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

GOLEUO LX

Mae goleuo yn rhan allweddol o unrhyw gynhyrchiad, gall newid naws, awyrgylch neu emosiwn golygfa mewn eiliad.

- Bydd angen ystyried yn ofalus pa liwiau fydd eu hangen ar y cynhyrchiad, pa emosiwn mae lliw arbennig yn ei gyfleu?
- A fydd angen golau sbot neu byllau o olau ar wahanol ardaloedd o'r llwyfan i bwysleisio rhywbeth arbennig e.e. sut fydd y ffrwydriadau yn cael ei gyfleu, sêr, haul, lleuad ac ati?
- A fydd angen defnyddio gobo?
- A fydd yna ddefnydd o fwg neu rew sych i greu naws y tywydd?
- Pa amser o'r dydd yw hi a sut gellir cyfleu hynny gyda'r goleuo?
- Fel dylunydd sut wnewch chi symud o un stâd ('state') i'r llall – pylu, croes-bylu, snap, pylu araf/ sydyn?
- Beth fydd canran y golau - % - er mwyn creu naws ac awyrgylch neu gyfleu pa awr o'r dydd yw hi?

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

TERMAU DEFNYDDIOL AR GYFER Y DYLUNYDD SAIN

SAIN	YSTYR
Tansgorio / Underscore	<i>Cerddoriaeth dawel o dan y ddeialog sy'n cynorthwyo i greu awyrgylch neu emosiwn arbennig, e.e. cerddoriaeth ddwys, dawel, rhythm pendant, cyrraedd uchafbwynt ac ati.</i>
Leitmotif	<i>Cyfres o nodau neu frawddeg gerddorol sy'n awgrymu cymeriad neu ddigwyddiad arbennig ac felly yn arwain meddwl y gynulleidfa i feddwl mewn ffordd arbennig.</i>
Drôn	<i>Un nodyn hir yn cael ei ddal am amser er mwyn creu awyrgylch o ofn neu deimlad sinistr.</i>
Soundscape	<i>Adar yn canu, glaw, trafndiaeth ar y stryd fel cefndir ac ati.</i>
Cerddoriaeth byw	<i>Cerddoriaeth byw ar y llwyfan – efallai yn cael ei chwarae gan yr actorion.</i>
Sain gwyn / White noise	<i>Sŵn y pen, ymyriant (interference) Sain barhaol i guddio sŵn arferol. Yn cael ei ddefnyddio i yrru babis i gysgu!</i>
Rifle microphone	<i>Microphone sy'n gallu codi sain o bell.</i>
Meic radio / radio microphone	<i>Microphone sydd fel arfer ar wyneb, wedi ei osod yng ngwallt yr actor neu wedi ei glipio ar wisg yr actor.</i>
Meic llaw / hand-held	<i>Microphone sy'n amlwg yn cael ei ddal yn y llaw, yn ddefnyddiol i ganu</i>

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

SAIN	YSTYR
Uchelseinydd	<i>Bydd uchelseinydd da yn gallu taflu sain o amgylch y gofod a gellir eu gosod mewn gwahanol lefydd er mwyn cael y sain i ddod o bob cyfeiriad. Os oes angen i'r sain ddod o radio ar y llwyfan, bydd angen i'r seinydd fod y tu ôl i'r radio er mwyn iddo swinio'n gredadwy.</i>
Sain sy'n amgylchynu / surround sound	<i>Creu'r ymdeimlad bod y sain o amgylch y gynulleidfa, fel mewn sinema.</i>
Adlais / echo	<i>Y llais yn cael ei daflu nôl fel petai'r actor mewn ogof, gellir hefyd ddefnyddio adlais i greu awyrgylch arbennig i godi ofn neu greu cymeriad mawr, bygythiol.</i>
Effeithiau sain	<i>Effeithiau sain wedi eu recordio – ffenest yn torri, glaw, trafndiaeth, gwn ayb.</i>
Acwsteg	<i>Sut mae sain yn teithio o amgylch ystafell neu ofod. Bydd gosod uchelseinyddion yn y manau cywir yn holl bwysig i dechnegydd sain.</i>
Lefel y sain	<i>Wrth wyllo cynhyrchiad mae'n rhaid cael y lefel cywir i'w synnau ac felly bydd 'sound check' yn holl bwysig i'r Cyfarwyddwr benderfynu pa mor uchel neu dawel y bydd angen pob ciw.</i>

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

TERMAU DEFNYDDIOL AR GYFER Y DYLUNYDD GOLAU

GOLAU	YSTYR
Gels	<i>Mae gels yn cael eu defnyddio i roi lliw o flaen lamp. Darn o blastig tenau mewn cannoedd o liwiau.</i>
Gobo	<i>Defnyddir gobo i greu awyrgylch neu i ychwanegu delwedd neu ddarlun haniaethol ar llwyfan – e.e. siâp dail ar lawr y llwyfan neu ar y seiclorama; croes i gyfleu crefydd; calon i gyfleu cariad; adeiladau uchel (skyscrapers) i gyfleu dinas; colomen i gyfleu heddwch; fflamau tân i gyfleu adeilad yn llosgi, cymylau a.y.b. Gellir cael catalog gyda channoedd o ddelweddau gwahanol. Caiff y gobos eu creu o ddarnau o fetel tenau sy'n cael eu torri i'r siâp ac yna eu gosod mewn lamp proffil.</i>
Pwll o olau	<i>Creu pwll o olau ar y llwyfan, goleuo rhan o'r llwyfan.</i>
Rigg	<i>Y rig yw'r fframiau metel sydd uwchben y llwyfan lle bydd y lampau yn cael eu hongian a defnyddir y term rigio pan fydd y lampau yn cael eu gosod neu eu symud i'r manau cywir ar gyfer y cynhyrchiad.</i>
Fresnel	<i>Dyma olau sbot sydd ag ymyl feddal i'r cylch o olau ac mae modd cael pwll o olau sy'n gallu cael ei ledaenu neu ei leihau fel y galw.</i>
LLifolau / Flood	<i>Lampau sy'n rhoi llif da o olau dros y llwyfan.</i>
Sbot proffil/ Profile spot	<i>Lamp sy'n gallu creu cylch neu sgwar o olau sy'n benodol ar gyfer un man o'r llwyfan gydag ymyl galed neu feddal. Gellir ei defnyddio pam mae angen goleuo un cymeriad neu wyneb cymeriad pan fo monolog neu i gyfleu unigrwydd neu sgwâr gyda gobo bariau i gyfleu bod rhywun mewn carchar.</i>

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

SAIN	YSTYR
Sbot dilyn / Follow spot	<i>Sbot sy'n gallu dilyn cymeriad o amgylch y llwyfan. Fe'i defnyddir yn bennaf mewn sioe gerdd lle mae cymeriad yn canu ac yn symud o amgylch y llwyfan.</i>
Pelydr / beam	<i>Pelydr y golau.</i>
Olwyn lliw	<i>Y llais yn cael ei daflu nôl fel petai'r actor mewn ogof, gellir hefyd ddefnyddio adlais i greu awyrgylch arbennig i godi ofn neu greu cymeriad mawr, bygythiol.</i>
Ripple tube	<i>Math o olwyn sy'n cael ei rhoi o flaen lamp gyda rhyw 4 cylch gwahanol liw ac yn troelli i gyfleu golygfa llawn lliw – e.e. mewn disco, neu 'ripple tube' i greu dŵr yn crychdonni (ripple).</i>
Symudyddion / movers	<i>Math o lampau sy'n gallu troi neu symud dros y llwyfan.</i>
Golch o olau / General cover	<i>Does yna ddim y fath beth â goleuo sylfaenol! Mae pob dyunydd goleuo yn cynllunio'n ofalus ar gyfer pob cynhyrchiad. Ond disgrifir 'general cover' fel golch o olau cyffredinol dros y rhan fwyaf o'r llwyfan er mwyn sicrhau ein bod yn gweld yr actorion, neu i gyngerdd, areithiau neu gerddorfa ar lwyfan ac ati.</i>
Rhagosod / preset	<i>Y math o olau sydd ar y llwyfan pan ddaw'r gynulleidfa i mewn. Fel arfer bydd y dylunydd am greu rhyw emosiwn neu deimlad arbennig cyn i'r ddrama gychwyn neu i roi pwyslais ar ran o'r llwyfan e.e. llun arbennig o berson ifanc mewn gwisg milwr a'r ddrama yn cychwyn gydag angladd y milwr; cadair olwyn ynghanol yr ystafell sy'n awgrymu bod y ddrama am berson sy'n anabl.</i>
Croes bylu	<i>Symud o un effaith golau i'r llall trwy gael yr effaith i feddalu i mewn i'w gilydd fel nad ydych yn mynd mewn i ddŵch.</i>

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

SAIN	YSTYR
Blacowt/ duwch	<i>Fel arfer ceir düwch ar ddiwedd y ddrama yn araf neu fel snap sydyn. Ni cheir düwch rhwng golygfeydd yn aml gan fod modd croesbylu rhwng golygfeydd ac ati.</i>
Pylu'n araf /Slow fade	<i>Pylu yn araf ar ddiwedd golygfa neu ar ddiwedd y ddrama dros gyfnod o eiliadau.</i>
Snap	<i>Y golau yn diffodd yn gyflym mewn un symudiad i gyfleu awyrgylch o ofn, syfrdan, neu dyweder i gyfleu bod gwn yn saethu rhywun a bod angen düwch sydyn.</i>
%	<i>Canran - faint o olau sy'n cael ei ddefnyddio ar y llwyfan, bydd hyn yn dibynnu yn llwyr ar ba awyrgylch a naws yr ydych am ei greu mewn golygfa. Mae hyn yn union yr un syniad a chreu awyrgylch mewn lolfâ min nos gyda nifer o lampau ar wahanol ganranau. Mae canran y golau wrth gwrs yn gallu dylanwadu ac arwain emosiwn arbennig yn y gynulleidfa.</i>
Golau godre /Foot lights	<i>Lampau sy'n cael eu gosod ar flaen y llwyfan yn isel er mwyn taflu golau cryf ar wynebau'r actorion.</i>
Golau o'r ochr /Side lights	<i>Goleuo o ochr y llwyfan er mwyn goleuo hanner y llwyfan mewn golygfa ddramatig. Effaith rhy ddramatig efallai mewn drama cwbl naturiolaid.</i>
Golau o'r cefn / Back light	<i>Yn amlwg nid yw'n goleuo'r wyneb ond eto yn gallu bod yn ychwanegiad dramatig o bryd i'w gilydd.</i>
Meinwe / Gauze (scrim)	<i>Defnydd tenau sy'n gallu cael ei oleuo o'r ddwy ochr. Wrth oleuo o'r cefn bydd yn dryloyw neu o'r blaen mae'n anrhyloyw ac felly gellir newid set y tu ôl iddo ayb neu ei ddefnyddio i awgrymu rhyw le dieithr neu fel yn Les Mis – y milwyr a fu farw.</i>

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

SAIN	YSTYR
Pyrotechnics	<i>Tân gwyllt arbennig ar gyfer y theatr fel streamers ar gyfer dathliad ac ati.</i>
Seiclorama / Cyclorama – Cyc	<i>Wal wen neu ddefnydd gwyn sydd yng nghefn y llwyfan er mwyn gallu ei ddefnyddio i daflu lliw neu ddelweddau arno.</i>
Bariau t / t-bars	<i>Bariau symudol mewn siâp T er mwyn hongian lampau ac yn ddefnyddiol iawn i gwmni theatr symudol neu i oleuo rhannau mewn theatr promenâd ac ati.</i>
Lampau cwrso / Chasers	<i>Gellir amseru'r golau er mwyn eu symud o amgylch y llwyfan i greu y teimlad o symud ar draws y llwyfan wrth fflachio'r golau ymlaen ac i ffwrdd.</i>
Strôb/ strobe	<i>Golau sy'n symud ar guriad cyflym ac sy'n effeithiol iawn ar llwyfan wrth greu'r argraff o symud yn araf ('slow motion') fel mewn 'chase' mewn pantomeim.</i>
Pêlen wydr / Mirror ball	<i>Pêl sydd wedi'i chreu allan o gannoedd o ddrychau bach sy'n cael ei hongian uwch ben y llwyfan ac sy'n troi ac yn taflu cylchoedd o olau o gwmpas yr ystafell fel mewn disco neu neuadd ddawns.</i>
Peiriant mwg / Smoke machine	<i>Peiriant sy'n chwythu mwg er mwyn cyfleu teimlad o wead i'r llwyfan ar ddechrau cynhyrchiad; gwlith yn codi yn y bore; effaith tân ar y llwyfan ac ati. Mae'r mwg yma yn codi yn araf ac yn llenwi'r llwyfan.</i>
Peiriant rhew sych/ Dry ice machine	<i>Mae'r peiriant yma yn oer ac yn creu anwedd wrth roi rhew mewn dŵr. Mae'n gallu lledaenu ar hyd llawr y llwyfan.</i>
Ffocysu	<i>Bydd y dylunydd golau yn ffocysu pob lamp ar y rig er mwyn sicrhau fod y lamp yn anelu at ran arbennig o'r llwyfan, neu yn bwl mawr, bach o olau ac yn sicrhau bod gobo mewn ffocws, a bod ymyl galed neu feddal i'r proffil.</i>
Defnydd llawr / Floor-cloth	<i>Defnydd cynfas cryf sy'n gallu cael ei roi ar lawr y llwyfan a'i beintio i greu effaith arbennig. Gellir hefyd daflu golau a gobo arno i greu effaith fel mewn coedwig ac ati.</i>
Cefnlen / Backcloth	<i>Defnydd wedi ei baentio i greu golygfeydd ac yn cael ei hongian ar y fly yng nghefn y llwyfan.</i>

DYLUNYDD SAIN a GOLEUO

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

Darllenwch olygfa agoriadol y ddrama a thrafodwch mewn grwpiau sut y byddwch yn cyfleu y sain a'r golau ar gyfer yr olygfa hon. Cofnodwch eich syniadau ar y sgript i ddangos ble fydd y ciws SFX ac LX. Ewch ati i chwilio am y synnau ar 'You Tube' ac ati.

- Pa fath o lwyfan fydd gennych?
- Penderfynwch ar eich lleoliadau ar eich llwyfan.
- O ba gyfeiriad y daw'r cymeriadau i'r llwyfan?
- A fydd gennych ddefnydd o sgrin, cefnlen, dylunydd?
- A fyddwch yn defnyddio defnydd ar y llawr - "floor cloth" neu bren?
- A fydd y set yn symbolaidd ?
- Pa liwiau ydych chi am ei weld yn y set?
- Lleolwch y dodrefn a'r props anghenrheidiol ar eich llwyfan.
- Pa fath o ragosod / 'preset' ydech chi am ei gael o safbwynt sain a golau?
- Pa fath o gerddoriaeth ydech chi am ei ddefnyddio? Cryfder y sain? Math o offerynnau? Pa awyrgylch ydech chi am ei greu gyda'r sain?
- Pa fath o awyrgylch ydech chi am ei greu o safbwynt goleuo?
- Pa amser o'r dydd yw hi?
- Beth fydd canran y golau?
- Y defnydd o gobo, peiriant mwg, lliwiau?
- Sut fydd y sain a'r golau yn newid yn ystod yr olygfa?

GOLYGFA 1

O dawelwch llethol, daw twrw mawr. Mae llwydni a moelni'r llwyfan yn dod yn fwrwm gwyllt o liw a symudiad, efo prysurdeb bywyd modern, pob dydd. Mae Radio Cymru'n chwarae wrth i Gaynor chwerthin yn aflafar wrth drin gwallt rhywun. Mae Mr Thorpe yn cael tŷ, a Mrs Thorpe yn dod â choffi iddo fo – Mr Thorpe yn diolch gyda gwên, a Mrs Thorpe yn ymuno â fo i gael paned. Mae Rowenna'n edrych ar ei ffôn wrth iddi aros i'r tegell ferwi, ac mae Siôn yn chwarae Minecraft.

Popeth yn tawelu'n sydyn iawn, a phawb yn gadael.

O bell, clywn Siôn, Rowenna a Dwynwen yn canu 'Dau Gi Bach'.

Llais Siôn Dacw Mam yn dwad!

Rowenna a Siôn yn canu 'Dacw Mam yn Dwad'. Maen nhw'n dod i mewn, a Dwynwen ar sling ar gefn Siôn. Maen nhw'n dal i ganu wrth i Rowenna fynd at ddrws tŷ a'i gicio yn galed nes ei fod o'n agor.

Rowenna Oce. A'i fyny grisha ia? Sbiwch chi lawr fama.

Siôn Iawn.

Rowenna Fedri di chwilio am gwpl o tea towels plis? 'Da ni angen rhai.

Siôn Ia iawn.

Aiff Rowenna i fyny'r grisiau ac mae'n dechrau chwilio am bethau. Mae Siôn yn gwneud yr un fath.

Troslais Siôn Mae Mam yn deud mai sgwennu'n fama di'r ffor' ora' wan.

Siôn yn dod o hyd i degan plastig bach.

Siôn Tisho hwn? Sbia del dio.

Troslais Siôn Ma' hi 'di bod yn isda efo fi am awran bob bora, yn dysgu fi, yr awran pan ma' Dwynwen yn cysgu. Petha fel adio a darllen.

Rowenna'n dod ar draws pentwr o lyfrau. Dechreu Siôn ganu 'Dau Gi Bach' eto.

Mae Rowenna'n dod o hyd i lyfr – 'Llyfr Glas Nebo'.

Rowenna Siôn?
Sionyn?!

Troslais Siôn Heddiw 'ma, dyma ni'n mynd i dŷ yn Nebo i chwilio am fatris a teatowels a blancedi, a dyma Mam yn galw arna fi.

Rowenna'n cynnig y llyfr i Siôn.

Rowenna 'Ma chdi 'li.

Siôn Ond sa'm byd yn'o fo.

Rowenna Na... Mae o i chdi sgwennu yn'o fo, 'ndi.

Siôn Sgwennu be?

Rowenna Be bynnag tisho. Stori, ella. Dewis di.

Siôn Ond 'sa neb i ddarllen o.

Rowenna Sgwenna am be' 'da ni'n neud ta. Am fel ma' petha.

Siôn I be, os o'sa neb yn i ddarllen?

Troslais Siôn Ond wedyn dyma fi'n meddwl, wel dosa'm llyfrau am amsar ni, na fatha ma petha go iawn. Achos dosa neb ar ôl i sgwennu nhw. Felly ella fod hi'n bwysig i fi sgwennu petha' lawr, achos ella ma' mond yr un llyfr yma fydd yn deud yr hanas.

Siôn Oedd cŵn yn gwisgo sgidia?

Rowenna E?!

Siôn (*yn canu*) Dau gi bach yn mynd i'r coed, esgid newydd am bob troed.

Rowenna Nagoedd siwr Dduw... Gest ti'r teatowels?

Siôn Do.

Rowenna Wbath arall?

Siôn Batris allan o remôt teli. Ond dim byd da.

Rowenna Na finna. Dim ots. Awê ta ia?

Maen nhw'n gadael.

Troslais Siôn Dwi am alw fo'n Llyfr Glas Nebo, achos dwi'n gwbo fo' 'na lyfra pwysig o'r hen ddyddia o'r enw Llyfr Coch Hergest a Llyfr Du Caerfyrddin, ac ella fydd hwn yn lyfr pwysig hefyd. Jysd deud 'yn hanas ni. Mam a fi a Dwynwen, a neb arall. Achos dosa neb arall.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

YR ACTOR

Ewch ati i baratoi nodiadau manwl ar gymeriadau'r ddrama. Gallwch wneud nodiadau mewn llyfr neu ar bapur mawr ar y wal – 'Role on the wal' neu greu taflen 'Adnabod cymeriad'. Dadansoddwch y cymeriad yn fanwl gan sicrhau eich bod yn adnabod y cymeriad yn dda ac wedi creu 'stori gefn' y cymeriad er mwyn creu portread cwbl ddidwyll ohono

- CYMERIAD – Disgrifiad manwl o'r cymeriad
- Ei bersonoliaeth ac ati.
 - Pam mae o'n ymddwyn ac ymateb fel y mae o? Beth sydd wedi digwydd iddo cyn yr olygfa hon? Beth yw ei statws o fewn yr olygfa?
 - Beth yw CYMHELLIANT y cymeriad - prif nod? Ydy'r cymeriad yn cyflawni ei nod? Beth mae'r cymeriad ei eisiau yn yr olygfa a sut mae'n mynd ati i'w gael? Beth neu pwy yw'r rhwystr? A oes yna is-destun o fewn yr olygfa ddylai fod yn amlwg?
 - A yw'r cymeriad yn newid yn ystod cwrs y ddrama? Ym mha ffordd? Os nad ydyw, pam? Ydy'r ddrama 'n cyflymu neu arafu pan ymddangosa'r cymeriad?
 - A'i cymeriad sy'n rheoli'r digwyddiadau neu a yw'r cymeriad yn cael ei reoli gan eraill? A yw'r cymeriad yng nghanol y digwyddiadau neu ar yr ymylon?
 - Beth yw'r berthynas rhwng yr actor â'r gynulleidfa? A ddylai'r gynulleidfa ymlacio neu deimlo tyndra pan ddaw'r cymeriad i'r llwyfan? Sut mae'r gynulleidfa i fod i deimlo tuag at y cymeriad – casineb, trueni, hoffter?

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

SYMUDIADAU

- Beth yw iaith corff y cymeriad?
- Sut mae'r cymeriad yn cerdded?
- Pan nad yw'r cymeriad yn symud, pa safle/siâp neu agwedd corfforol mae'r cymeriad yn ei gymryd yn naturiol?
- Sut mae'r cymeriad yn eistedd?
- Sut mae'r cymeriad yn dal ei ben, gwddf, dwylo, pengliniau, traed a.y.b?
- A oes rhan o'i gorff y mae'n ymwybodol ohono?
- A yw'r cymeriad yn mynd yn agos at / cadw draw oddi wrth eraill ar y llwyfan? Cynefin (proxemics) Pam mae hyn?
- A fydded'r cymeriad yn cyffwrdd ag eraill?
- A yw'r cymeriad yn edrych i lygaid cymeriadau eraill neu rai pobl penodol yn unig?
- Cofiwch roi safle cychwynnol a gorffen y cymeriad a ble ar y llwyfan mae nhw.

LLAIS

- Sut fath o lais sydd gan y cymeriad?
- A oes ganddo acen?
- Ydy e'n lais ysgafn/ dwfn?
- A yw'r cymeriad yn siarad yn gyflym/araf? Tempo.
- Beth yw tôn y llais? Ydio'n rhoi pwyslais ar ambell air a pham?
- Ydi'r llais yn dangos tymer neu emosiwn arbennig? Pam?

RHYNGWEITHIO

Â CHYMERIADAU

ERAILL

- Beth yw ei berthynas â chymeriadau eraill y ddrama?
- Beth yw ei berthynas â chymeriadau eraill y ddrama?
- A yw'n rhyngweithio'n wahanol gyda gwahanol gymeriadau?
- Ydi'r rhyngweithio yn newid o fewn yr olygfa oherwydd newyddion drwg, da ac ati?

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

SYMUDIADAU

- Beth yw iaith corff y cymeriad?
- Sut mae'r cymeriad yn cerdded?
- Pan nad yw'r cymeriad yn symud, pa safle/siâp neu agwedd corfforol mae'r cymeriad yn ei gymryd yn naturiol?
- Sut mae'r cymeriad yn eistedd?
- Sut mae'r cymeriad yn dal ei ben, gwddf, dwylo, pengliniau, traed a.y.b?
- A oes rhan o'i gorff y mae'n ymwybodol ohono?
- A yw'r cymeriad yn mynd yn agos at / cadw draw oddi wrth eraill ar y llwyfan? Cynefin (proxemics) Pam mae hyn?
- A fydded'r cymeriad yn cyffwrdd ag eraill?
- A yw'r cymeriad yn edrych i lygaid cymeriadau eraill neu rai pobl penodol yn unig?
- Cofiwch roi safle cychwynnol a gorffen y cymeriad a ble ar y llwyfan mae nhw.

LLAIS

- Sut fath o lais sydd gan y cymeriad?
- A oes ganddo acen?
- Ydy e'n lais ysgafn/ dwfn?
- A yw'r cymeriad yn siarad yn gyflym/araf? Tempo.
- Beth yw tôn y llais? Ydio'n rhoi pwyslais ar ambell air a pham?
- Ydi'r llais yn dangos tymer neu emosiwn arbennig? Pam?

RHYNGWEITHIO

Â CHYMERIADAU

ERAILL

- Beth yw ei berthynas â chymeriadau eraill y ddrama?
- Beth yw ei berthynas â chymeriadau eraill y ddrama?
- A yw'n rhyngweithio'n wahanol gyda gwahanol gymeriadau?
- Ydi'r rhyngweithio yn newid o fewn yr olygfa oherwydd newyddion drwg, da ac ati?

DADANSODDI

DISGRIFIAD O'R CYMERIAD

CYMHELLIANT PRIF NOD

SYMUDIADAU Â IAITH CORFFOROL

LLAIS

RHYNGWEITHIO Â CHYMERIADAU ERAILL.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

Y CYFARWYDDWR

Y cyfarwyddwr sy'n gorfod tynnu'r llinynnau i gyd at 'i gilydd i greu y darlun gorffenedig o'r ddrama ar y llwyfan.

Llungopiwch y golygfeydd dan sylw ac ewch ati i'w llwyfannu. Cofnodwch eich syniadau fel cyfarwyddwr ar y golygfeydd fel y bydd o ddefnydd i chi allu ysgrifennu amdano.

Bydd gweithio'n ymarferol ar yr olygfa o gymorth mawr i chi weld beth sy'n gweithio o ran lleoliad ar lwyfan a procsemics rhwng y cymeriadau. Sicrhewch eich bod yn trafod y canlynol o ran sut i llwyfannu'r gwahanol olygfeydd:

- arddull y cynhyrchiad,
- math o lwyfan
- llwyfannu'r olygfa - blocio, safle dechreuol a gorffen, lleoliad ar y llwyfan, pwysigrwydd cynefin, (procsemics),
- yr awyrgylch a'r naws yr ydych chi am ei greu,
- cymhelliant, sgiliau yr actor - llais a symud, osgo corff a.y.b
- y berthynas rhwng yr actorion a'r gynulleidfa gyfoes,

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

DARGANFOD Y FFEITHIAU - GOLYGFA 8

- Mewn grwpiau, eisteddwch o amgylch y bwrdd gydag un ohonoch yn gyfarwyddwr a'r gweddill ohonoch yn dewis un o'r cymeriadau. Ewch drwy'r broses o ddadansoddi sgript gan wneud nodiadau ar eich sgript:

- Pa ffeithiau sydd wedi eu gosod i ni yn y sgript?
- Be sy'n digwydd fan hyn? Pam?
- Ble mae'r cymeriad wedi bod cyn hyn?
- Sut mae'r cymeriad yn teimlo erbyn hyn?
- Beth mae'r cymeriad ei eisiau yn y rhan yma? Beth yw amcan / cymhelliant y cymeriad?
- Beth sy'n ei rwystro neu'n sefyll yn ei ffordd?
- Sut le yw hwn? Beth yw'r amgylchiadau?
- Ble mae'r tŷ, cartref Mr a Mrs Thorpe, y lean-to, y twneli tyfu, y Cae tatws, Llyn Cwm Dulyn?
- Sut mae cyfleu Dwynwen?

- Rhannwch i grwpiau o 2 – 3 ac ewch ati i gasglu gwybodaeth ar un o'r pwyntiau isod. Rhowch y wybodaeth ar bapur mawr i'w roi ar y wal:

- Ffeithiau
- Cwestiynau sy'n codi
- Lleoliad – casglwch pob math o luniau lleoliadau sy'n addas i'r olygfa
- Eich cymeriad – stori gefn y cymeriad a ffeithiau.

- Ewch nôl at y grŵp a rhannwch eich gwaith ymchwil gyda'ch gilydd a dod i gasgliadau ynglŷn â'r olygfa.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

BLOCIO GOLYGFA - LLEOLI AR LWYFAN

Wrth fynd ati i lwyfannu neu flocio drama mae'n bwysig bod yr actor a'r cyfarwyddwr yn siarad iaith sy'n ddealladwy i bawb o ran symud ar y llwyfan. Rhennir y llwyfan prosceniwm i 9 rhan gyfartal a rhoi teitlau iddynt e.e. 'Up stage right'; 'Down stage left'; Centre stage. Gellir defnyddio'r rhai Cymraeg hefyd:

USR	FDLL	Fyny de llwyfan
CSR	CDLL	Canol de llwyfan
DSR	LDLL	Lawr de llwyfan
USC	FCLL	Fyny canol llwyfan
CS	CLL	Canol llwyfan
DSC	LCLL	Lawr canol llwyfan
USL	FCHLL	Fyny chwith llwyfan
CSL	CCHLL	Canol chwith llwyfan
DSL	LCHLL	Lawr chwith llwyfan

COFIWCH : Bydd y ffordd y byddwch yn rhannu llwyfan gylch, gwlth neu traws yn wahanol, e.e. gallwch rannu llwyfan gylch fel pítsa a rhifo'r rhannau o 1-8, cofiwch nad oes de a ch llwyfan mewn cylch!

Ar gyfer llwyfan traws fe allech ei dorri i fyny fel grid a rhoi rhif i bob darn. Ar gyfer llwyfan gwlth gellir cael uwch lwyfan ac yna De a Ch fel ar lwyfan prosceniwm.

Cofiwch rifo mynedfeydd ac allanfeydd. Mae'n holl bwysig eich bod chi'n gwneud hyn ar y papur arholiad er mwyn i'r arholwr allu gweld a deall eich syniadau llwyfannu.

GOLYGFA 8

Rowenna a Siôn yn plannu pethau ar y cŷd, yn ymyl ei gilydd. Mae Dwynwen yn crwydro o gwmpas..

Rowenna Gwatsha hi.

Siôn Mae'n iawn.

Rowenna Ia ond gwatsha hi.

Parhâd efo'r gwaith.

Siôn Welish i wiwar gynna. Fyny yn y pentra.

Rowenna Llwyd?

Siôn Coch.

Rowenna O. Sa'm lot o gig ar wiwar goch.

Siôn Ond ma' nhw'n glws.

Rowenna Rhyfadd sdi... O'dd wiwerod cochion yn betha prin stalwm.

Siôn Odda nhw? Sud ma' nhw'n gyffredin wan ta?

Rowenna Dwn im. Ma' nhw'n gweithio'n well yn yr adag yma am wn i.

Siôn Yn cenhedlu'n well.

Rowenna Ia.

Siôn Y gwrywod a'r benywod.

Rowenna Ia.

Siôn O'n i'n darllan am hynna, Mam...

Rowenna Iesu, dim y llyfra' Llwyd Owen 'na eto. Dwi di deutha chdi, ti'm igon hen...

Siôn Na, dim hynna...

Dwynwen yn mynd at Rowenna, eisiau mwytha. Mae'n peswch.

Rowenna Sgin i'm amsar wan. Dos o ffor...

Dwynwen yn swmian, dal isho mwytha. Peswch.

Rowenna Mae Mam yn brysur wan, paid â...

Dwynwen yn swmian mwy. Mae'n mynd at Siôn, sy'n ei chodi hi'n syth. Mae hi'n peswch yn ofnadwy ac yna'n rhoi ei phen i lawr ar Siôn.

Siôn Dwi'n mynd â hi i'r tŷ. Ma' hi'n sâl.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

LLWYFANNU GOLYGFA - BLOCIO

GOLYGFA 8

- Byddwch yn perfformio'r uned ar lwyfan proseniwm. Ewch ati i osod siâp y llwyfan, a'r lleoliadau yn fras fel bo pawb yn gwybod lle mae pob dim. Penderfynwch ar eich mynedfeydd / allanfeydd.
- Ewch drwy'r olygfa yn araf yn trafod syniadau gyda'r cyfarwyddwr a phenderfynu o le mae'r cymeriadau yn dod i mewn a lleoliad yr ardd.
- Canolbwyntiwch yn llwyr ar y blocio a lleoli'r cymeriadau. Nid oes angen ymroi yn llwyr i greu cymeriad yn ystod y cyfnod hwn. Gofynnwch gwestiynau drwy'r amser – pam? Sut?
- Llwyfannwch yr uned eto i sicrhau bod pawb yn hapus gyda'u symudiadau a bod cymhelliant/ rheswm dros bob symudiad.
- Sicrhewch eich bod yn defnyddio'r gofod yn greadigol, ydych chi wedi gofalu bod y blocio yn ddiddorol i'r gynulliedfa?
- Llwyfannwch yr uned eto gyda'r cyfarwyddwr yn eistedd yn gwneud nodiadau. Ewch drwy'r uned heb stopio a cheisiwch gymeriadu y tro hwn er mwyn i'r cyfarwyddwr weld llif yr olygfa.
- Ewch nôl at y bwrdd a thrafodwch beth oedd yn gweithio, beth oedd angen ei newid, beth oedd sylwadau'r cyfarwyddwr ayb.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDD

CYFARWYDDO A DYLUNIO GOLYGFA 5

- Ewch ati mewn grwpiau i drafod Golygfa 5 o safbwynt Cyfarwyddo a Dylunio
- Beth fydd yn anodd i'w gyfleu? Beth fydd yr her?
- Trafodwch y set a'r lleoliadau
- Trafodwch y sain – pa fath o sain a pha awyrgylch ydech chi am ei greu?
- Trafodwch y goleuo – pa fath o awyrgylch, pa ddwystr / canran? A oes angen lliw, gobo? Pa amser o'r dydd yw hi?
- Sut fyddwch chi'n mynd ati i lwyfannu Dwynwen?
- Sut fyddwch chi'n cyfleu Gwdig?
- Ewch ati i flocio a llwyfannu'r olygfa.
- Yn dilyn y blocio, eisteddwch i lawr a thrafodwch y gwaith, beth sydd angen ei wneud i'w wella, i'w ddatblygu ayb.

GOLYGFA 5

Rowenna'n mynd i nôl y llyfr. Gerllaw, mae Siôn a Dwynwen yn mynd am dro.

Siôn A ti'n cofio be' 'da ni'n galw hein? Wyt? Bysedd y... Bysedd y be? Bysedd y cŵn! Reit, awn ni fyny i Nebo ia? Tisho mynd am dro?

Dwynwen yn pwyntio i un cyfeiriad.

Siôn Na, na, na, 'da ni'm yn mynd i fanna 'li. Tŷ Mr a Mrs Thorpe 'di fanna, 'da ni'm yn cael mynd... Hei, gad mi jecio'r trap...

Aiff Siôn i jecio'r trap ac mae o'n rhewi. Mae Gwdig yn sownd yn y trap.

Siôn Iesu!

Maen nhw'n syllu ar Gwdig am hir. Yn araf, mae Dwynwen yn agosau at y sgwarnog.

Siôn Paid â mynd yn agos ato fo!

Siôn yn tynnu ei siaced ac yn ei luchio dros y trap. Mae o'n agor y trap, ac yn cydio yn Gwdig ac yn ei godi. Mae'n gadael y sgwarnog yn rhydd. Dydy Gwdig ddim yn symud i ddechrau, ond pan mae o'n trio ffoi, mae'n gloff. Mae'n llonyddu.

Aiff Siôn i nôl mymryn o fwyd o'r bag, ac mae'n ei adael ar y llawr cyn symud i ffwrdd. Mae Gwdig yn araf symud at y bwyd. Dwynwen yn clapio.

Siôn Sgin ti'm ofn? Nagoes siwr Dduw, sgin ti'm ofn dim byd.

Saib

Siôn Hei...

Siôn yn gosod llwybr o friwsion i mewn i'r shed. Gwdig yn araf ddilyn.

Troslais Siôn 'Da ni 'di galw fo'n Gwdig, ar ôl y cymeriad yn Cysgod y Cryman, achos bo' hwnnw i weld yn hapus a chydig bach yn ddiflas, ac ma hynna'n swnio fel ffor' braf i fod. Mae o'n hyll ac yn rhyfadd, ond fedraim lladd o, achos os 'da chi di darllan Gwrach y Gwyllt gin Bethan Gwanas, ma'r sgwarnogod i gyd yn sbeshal yn fanna, 'da chi'm yn gwybod be 'dyn nhw go iawn.

'Da ni'm yn deud wrth Mam. Ma' Gwdig yn rhyfadd. 'Sa hi byth byth yn dallt. Ond 'da ni'n dallt. Fi a Dwynwen, 'da ni'n dallt.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

GWEITHGAREDDAU PARATOI AR GYFER YR ARHOLIAD

Ewch ati i baratoi nodiadau i'r cwestiynau canlynol fydd o gymorth i chi yn eich papur TGAU ac Uned 2 a 4 TAG ac Uwch Gyfrannol.

TGAU

Ewch yn grwpiau o rhyw 4 ac ar ddarn mawr o bapur trafodwch un o'r agweddau isod ym mhob grŵp.

- y cyfarwyddo
- yr actio
- y set
- y goleuo
- y sain
- y gwisgoedd

Bydd gennych 5 munud i drafod yr agwedd a chofnodi eich ymateb a'ch sylwadau ar y papur ar ffurf map meddwl. Wedi 5 munud pasio'r papur i'r grŵp nesaf ac ymlaen nes bydd pob agwedd wedi ei drafod.

Gellir cynnal trafodaeth wedyn fel dosbarth ar eu hymateb i'r perfformiad. Cofier bod yn rhaid cael rheswm am bob safbwynt, nid yw'n ddigon i ddweud nad ydych wedi hoffi rhyw agwedd, mae'n rhaid rhoi eich barn.

Bydd y nodiadau hyn o gymorth i chi wrth fynd ati i ysgrifennu adolygiad o gynhyrchiad byw ar gyfer Adran B eich papur arholiad.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

ADRAN B TGAU

Dylech seilio eich ateb i'r cwestiwn rydych chi'n ei ddewis isod ar un cynhyrchiad theatr fyw rydych wedi'i weld yn ystod y cwrs. Ar ddechrau eich ateb, nodwch enw'r cynhyrchiad, y cwmni a'r lleoliad. Atebwch naill ai gwestiwn 6 neu gwestiwn 7.

Naill ai, 6. Dadansoddwch a gwerthuswch y defnydd o wisgoedd mewn dwy olygfa allweddol er mwyn cyfleu ystyr i'r gynulleidfa. Yn eich ateb, cyfeiriwch at:

- arddull y cynhyrchiad
- sut mae gwisgoedd yn cael eu defnyddio i greu cymeriad a chyfleu ystyr
- eich ymateb i'r perfformiad fel aelod o'r gynulleidfa

Neu, 7. Dadansoddwch a gwerthuswch y defnydd o symudiad mewn dwy olygfa allweddol er mwyn cyfleu ystyr i'r gynulleidfa. Yn eich ateb, cyfeiriwch at:

- arddull y cynhyrchiad
- sut mae symudiad yn cael ei ddefnyddio i greu cymeriad a chyfleu ystyr
- eich ymateb i'r perfformiad fel aelod o'r gynulleidfa.

Gall y cwestiynau fod ar:

- y set	- llais
- gwisgoedd	- osgo corff
- sain, golau	- perthynas â chymeriad arall
- cymeriad arbennig	

Gan ddefnyddio'r cynhyrchiad o 'Llyfr Glas Nebo' ewch ati i geisio ateb un o'r cwestiynau uchod.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

TAG / UG

Os ydych yn ddisgybl sy'n astudio Drama ar gyfer TAG /UG fe fyddwch yn ymwybodol eich bod yn astudio testun o safbwynt:

- yr actor
- y dylunydd
- y cyfarwyddwr

Bydd disgwyl hefyd eich bod yn trafod dylanwad cynhyrchiadau theatr fyw eraill o safbwynt yr uchod a sut mae hynny wedi llywio eich penderfyniadau theatig.

Bydd yn rhaid i chi ystyried y canlynol wrth astudio'r testun:

- dehongliad cymeriad – cymhelliant a rhyngweithio
- sgiliau perfformio – llais, corff a rhyngweithio
- mathau gwahanol o lwyfan
- lleoliad cymeriadau a'u symudiadau / procsemics ar lwyfan
- strwythur, iaith a chyfarwyddiadau llwyfan
- elfennau dylunio gan gynnwys:
 - sain
 - goleuo
 - set a phropiau
 - gwisgoedd, gwallt a cholur
- sut mae theatr fyw, yn dylanwadu ar eu penderfyniadau a'u dealltwriaeth o'r modd y mae drama a theatr yn cael eu datblygu a'u perfformio.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

Dyma'r math o gwestiynau y gellir eu disgwyl ar gyfer **Uned 2 UG**:

Darllenwch o ddechrau'r ddrama ar **dudalen** hyd at y cyfarwyddyd llwyfan “ ” ar dop **tudalen**

- Fel dylunydd, trafodwch syniadau am wisgoedd ar gyfer yn y darn hwn. Yn eich ateb, cyfeiriwch at:

- y cyfnod mae'r ddrama yn cael ei osod ynddo
- gwallt a cholur
- cysylltiadau rhwng gwisgoedd a chymeriad

- (i) Fel dylunydd, esboniwch sut byddech chi'n llwyfannu'r darn hwn. Yn eich ateb, dylech gyfeirio at:

- y dewis o lwyfan
- arddull y cynhyrchiad
- set a phropiau

(ii) Dadansoddwch a gwerthuswch sut mae unrhyw gynyrchiadau byw rydych wedi'u gweld fel rhan o'r cwrs wedi dylanwadu ar eich dyluniad.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

- Fel perfformiwr, trafodwch sut i chwarae rôl mewn perfformiad o'r ddrama gyfan. Yn eich ateb, dylech gyfeirio at:
 - ddarnau allweddol o'r ddrama
 - symudiadau a rhyngweithio
 - sgiliau lleisiol
- (i) Fel perfformiwr, esboniwch sut byddech chi'n perfformio yn y darn hwn. Yn eich ateb, dylech gyfeirio at:
 - cymhelliant a perthynas y cymeriadau.
 - symudiadau a rhyngweithio'r cymeriadau.
 - llais y cymeriad.
- (ii) Dadansoddwch a gwerthuswch sut mae unrhyw gynyrchiadau byw rydych wedi'u gweld fel rhan o'r cwrs wedi dylanwadu ar eich syniadau ar gyfer perfformio'r cymeriad.
- Fel dylunydd, trafodwch sut y byddech chi'n llwyfannu y ddrama gyfan. Yn eich ateb, dylech gyfeirio at:
 - ddarnau allweddol o'r ddrama .
 - math o lwyfan.
 - set a phropiau.
 - sain a golau

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

- Fel dylunydd, trafodwch sut y byddech chi'n defnyddio sain ar gyfer y darn hwn. Yn eich ateb, cyfeiriwch at:
 - y cyfnod mae'r ddrama yn cael ei osod ynddo
 - arddull y cynhyrchiad
 - sut y byddai sain yn cyfrannu tuag at awyrgylch y darn
- Fel cyfarwyddwr, trafodwch sut y byddech chi'n cyfleu awyrgylch yn y darn hwn.

Yn eich ateb, cyfeiriwch at:

- Strwythur y darn – ymhle yn y testun y daw'r darn, oes uchafbwynt emosiynol yn y darn?
- Cyfarwyddiadau llwyfan – oes yna gyfarwyddiadau llwyfan penodol, beth mae'r cyfarwyddiadau yn eu hawgrymu?

Elgan Rhys (Cyfarwyddwr Llyfr Glas Nebo) a Carys Angharad Jones (Cyfarwyddwr Cynorthwyol Llyfr Glas Nebo)

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

Dyma'r math o gwestiynau y gellir eu disgwyl ar gyfer **Uned 4 SAFON UWCH**:
Astudir dau destun.

Adran A

Rhaid i'r ymgeisydd ystyried y canlynol wrth astudio'r testun:

- dehongliad cymeriad – cymhelliant a rhyngweithio
- sgiliau perfformio – llais, corff a rhyngweithio
- mathau gwahanol o lwyfan
- lleoliad cymeriadau a'u symudiadau / procsemics ar lwyfan
- elfennau dylunio gan gynnwys:
 - sain
 - goleuo
 - set a phropiau
 - gwisgoedd, gwallt a cholur
- sut mae theatr fyw, yn dylanwadu ar eu penderfyniadau a'u dealltwriaeth o'r modd y mae drama a theatr yn cael eu datblygu a'u perfformio.

Adran B

Cwestiwn traethawd ar sut y gellir addasu'r testun ar gyfer cynulleidfa gyfoes.

Rhaid ystyried:

- cyd-destun cymdeithasol, hanesyddol a diwylliannol y testun
- dylanwad ymarfer theatr cyfoes
- sut mae theatr fyw, wedi dylanwadu ar eu penderfyniadau a'u dealltwriaeth o sut y mae drama a theatr yn cael eu datblygu a'u perfformio
- sut mae'r testun yn ymdrin â'i thema.

PECYN ADNODDAU

Llyfr Glas Nebo

Adran A

Darllenwch o **waelod tudalen** o'r cyfarwyddyd llwyfan () hyd at ddiwedd y ddrama.

- (i) Fel dylunyydd, dyfeisiwch wisgoedd ar gyfer a yn y darn hwn. Esboniwch sut gall y gwisogedd hyn gael eu defnyddio i gyfleu ystyr.
- (ii) Dadansoddwch a gwerthuswch sut mae unrhyw gynhyrchiadau o theatr fyw rydych chi wedi'u gweld fel rhan o'ch cwrs wedi dylanwadu ar y dewisiadau hyn.
- Fel cyfarwyddwr, trafodwch sut mae'n bosibl cyfleu ystyr drwy symudiadau a chydberthnasau gofodol ar y llwyfan yn y darn hwn.

Adran B

- (i) Fel cyfarwyddwr, esboniwch sut byddech chi'n dehongli y rhan ar dudalen () i dudalen pan ar gyfer cynulleidfya gyfoes a dangoswch sut mae eich syniadau'n berthnasol i'r ddrama yn ei chyfanrwydd.
- (ii) Dadansoddwch a gwerthuswch sut mae unrhyw gynhyrchiadau byw rydych chi wedi'u gweld wedi dylanwadu ar eich dehongliad.

DATBLYGWYD Y PECYN HWN GAN
CARYS EDWARDS GYDA CHEFNOGAETH
FRÂN WEN.

FRÂN
WEN

YR HEN YSGOL GYNRADD, PORTHAETHWY, YNYS MÔN, LL59 5HS
01248 715048 . FRANWEN.COM . POST@FRANWEN.COM